

Ministry of Health
Government of Tonga

ONGOONGO TUKUATU

23 Sanuali 2026

MOFI TAIFOTI 'OKU LOLOTONGA FAKATOTOLO'I

Potungaue Mo'ui, Nuku'alofa: 'Oku lolotonga ngaue 'a e Va'a Ngaue ki Tu'a 'a e Potungaue Mo'ui ki hono muimui'i 'a e toko ua na'e fakapapau'i 'oku na ma'u 'a e mahaki Mofi Taifoti, 'a ia ko e ongo talavou tangata (ta'u 17 mo e 21) 'oku na nofo fakataha pe he 'api nofo'anga 'i Hofoa, Tongatapu.

Na'e fakapapau'i 'a e sivi 'o e toko ua ko'eni mei ha sivi toto 'a ia na'e ma'u e ola he 'aho Pulelulu 21, mo e Tu'apulelulu 22 Sanuali 2026. Na'e kamata 'ena puke 'aki e mofi mo e ngaahi faka'ilonga kehe pe he uike 'e 2 kimu'a pea toki fakatakoto mai kinaua ki he Falemahaki Vaiola he 'aho 16 mo e 17 'o Sanuali. 'Oku na 'i he tu'unga fakafiemalie pe.

Na'e kamata ai pe 'a e fakatotolo 'a e kau ngaue ki he toko ua ko'eni mo e ni'ihiki 'oku nau fekau'aki vaofi, fakataha mo hono tanaki mai 'enau sivi tu'umama'o (hufanga he fakatapu) ke tokoni ki hono siofi e tupu'anga 'o e mahaki. Ko kinautolu 'oku fekau'aki mo e toko ua ko'eni 'oku 'ikai ha taha ai 'e puke ka 'oku muimui'i pe kinautolu fakataha mo hono fale'i ki he ngaahi me'a kenau muimui pau ki ai. 'I he'ene a'u mai ki he 'aho ni, 'oku ngalingali 'oku mafola pe he fo'i famili – ka 'oku kei hokohoko atu pe 'a e fakatotolo.

Ko e Mofi Taifoti ko e fakatupunga ia 'e he siemu pekitilia 'oku 'iloa ko e *Salmonella Typhi*, pea ko e taimi 'o'ofaki 'o e mahaki ni (fo'i taimi mei he hu e siemu ki he sino ki he taimi 'oku 'asi ai e faka'ilonga 'o e puke) 'oku mei he 'aho 'e 7 ki he 21 (malava pe ke 'aho 'e 3 ki he 30). 'Oku mafola ia 'i hono ma'u ha me'akai pe inu ha vai kuo uli'i 'e he siemu mei ha taha 'oku puke pe 'oku ne ma'u e siemu ka 'oku 'ikai puke ia. Ko e ngaahi faka'ilonga 'o e puke 'oku kau ai e mofi, ongo'i helehela'ia, fakamokosia, langa'ulu, tokakovi pea langakete he taimi 'e ni'ihiki fakataha pe 'ikai fakataha mo e fakalele. Ko e ni'ihiki 'oku puke lahi 'oku fa'a a'u pe ki he tu'unga 'oku fakatu'utamaki ange pea iku 'o mole ai 'a e mo'ui. 'Oku malava pe ke faito'o e Mofi Taifoti 'aki e ngaahi faito'o tamate siemu.

Ngaahi Founa Faka'ehi'ehi:

- Fakapapau'i 'oku ma'a e vai inu pe 'oku haka ke lili pea toki inu
- Fanofano ma'u pe 'aki ha koa 'i ha vai 'oku lele, kimu'a he kai pe ngaofi me'atokoni, hili 'a e ngaue'aki e falemalolo mo e fetongi taipa (hufanga he fakatapu)
- Fufulu ke ma'a pea haka e me'akai ke moho lelei, 'ufi'ufi ke malu e me'akai moho mei he lango, pea ta'ofi e ma'u e me'akai fakatau he ve'ehala 'a ee 'oku 'ikai malu mo ma'a hono ngaohi
- Ngaohi mo tauhi e me'akai mata pe moho tautautefito e me'akai mei tahi, ke ta'ota'ofi e fekolosi'aki ha ngaahi siemu fakatupu mahaki
- Tauhi e mo'ui fakama'a he taimi kotoa pe ke hoko ia ko e konga 'o e mo'ui faka'aho.

'Oku mau faka'amu pe ki he kakai e fonua kemou fiemalie 'o 'oua e hoha'a, ka e tokoni mo fai pau ki he fale'i e kau ngaue 'a e Potungaue 'oku nau ngaue atu ki he kolo. 'E hokohoko atu pe hono tuku atu e ngaahi fakamatala ki he tu'unga e mahaki ni 'i ha maau e ngaahi fakatotolo, pea ke fakahoko e ngaahi ngaue ke ta'ota'ofi e mafola atu 'a e mahaki, ke malu'i e mo'ui 'akinautolu he feitu'u 'oku hoko ai, pea pehe ki he fonua fakalukufua.

Ki ha ngaahi fiema'u fakamatala, fetu'utaki kia:

Dr Reynold 'Ofanoa
'Ofisa Pule Lahi
Potungaue Mo'ui, TONGA

Email: reynoldofanoa@gmail.com
Phone: (676)7400151

-END-